

Študentská vedecká aktivita

Význam historického povedomia pri rozvoji kritického myslenia žiakov

Karin Mališková

Sekcia pre študentov stredných škôl

Konzultant: Ing. Valéria Čiamporová

Banská Bystrica

2026

Abstrakt

Práca sa zameriava na rozvoj kritického myslenia a prevenciu extrémizmu a radikalizácie mládeže v školskom prostredí. Cieľom bolo analyzovať úroveň kritického myslenia a hodnotových postojov žiakov základných a stredných škôl a na základe teoretických a empirických zistení navrhnúť systematickú stratégiu školy. Výskum bol realizovaný formou anonymných dotazníkov medzi žiakmi a odbornými zamestnancami škôl, doplnený o deskriptívnu štatistiku a SWOT analýzu. Zistenia poukázali na vysokú mieru vystavenia žiakov dezinformáciám, nedostatočné systematické overovanie informácií a výskyt nenápadných radikalizačných postojov. Zároveň sa potvrdil záujem žiakov o diskusné a zážitkové formy vzdelávania. Výsledkom práce je návrh stratégie a projektových aktivít zameraných na posilnenie mediálnej gramotnosti, historického povedomia a demokratických hodnôt.

Kľúčové slová:

kritické myslenie, extrémizmus, radikalizácia, mediálna gramotnosť, prevencia, demokratické hodnoty, škola

OBSAH

1	Úvod	1
2	Ciele a metodika práce	3
3	Teoretické východiská	5
3.1	Kritické myslenie v kontexte súčasnej spoločnosti	5
3.2	Kľúčové kompetencie pre 21. storočie – 4C	6
3.3	Extrémizmus a radikalizácia mládeže	6
3.4	Škola ako preventívne a výchovné prostredie	8
4	Analytická časť	11
4.1	Prieskum extrémizmu a kritického myslenia v škole	11
4.1.1	Výsledky prieskumu	11
4.1.2	SWOT analýza	14
4.1.3	Dopad zistení prieskumu na školy	15
4.1.4	Návrh stratégie školy	16
4.2	Prieskum hodnotových postojov a kritického myslenia u žiakov	17
4.2.1	Výsledky prieskumu	17
4.2.2	SWOT analýzy	18
4.2.3	Dopad zistení na školu	20
4.2.4	Návrh stratégie školy	21
5	Návrhová časť	23
5.1	Implementácia projektu zameraného na podporu kritického myslenia	23
5.1.1	Hlavný cieľ	23
5.1.2	Cieľová skupina	23
5.1.3	Partneri v projekte	26
5.1.4	Aktivity a výstupy	27
5.2	Návrh ďalších možných aktivít na podporu kritického myslenia a prevencie extrémizmu u žiakov	34
5.3	Rozpočet projektu	35
6	Prínosy práce	37
6.1	Prínosy práce pre teóriu	37
6.2	Prínosy práce pre prax	37
6.3	Prínos práce k vzdelávaniu o historických faktoch a k podpore boja proti dezinformáciám	38
7	Záver	39
	Použitá literatúra	40
	Prílohy	41

1 ÚVOD

V posledných rokoch čelíme narastajúcim výzvam spojeným s pôsobením dezinformácií, polarizáciou spoločnosti a šírením extrémistických a radikalizačných postojov, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú najmä mladú generáciu. Mladí ľudia vyrastajú v prostredí presýtenom informáciami, v ktorom zohrávajú dominantnú úlohu sociálne siete, online médiá a rovesnícke skupiny. V tomto kontexte sa schopnosť kriticky myslieť, overovať informácie a reflektovať spoločenské javy stáva kľúčovou kompetenciou pre ich osobný, občiansky aj profesijný život.

Školy zohrávajú v tomto procese nezastupiteľnú úlohu. Nie sú len miestom sprostredkovania vedomostí, ale aj priestorom formovania hodnôt, postojov a demokratického myslenia. Je potrebné si uvedomiť, že systematický rozvoj kritického myslenia, mediálnej gramotnosti a historického povedomia predstavuje jeden z najúčinnějších nástrojov prevencie extrémizmu a radikalizácie mládeže. Osobitný význam má vytváranie bezpečného prostredia pre diskusiu, v ktorom sa žiaci môžu otvorene vyjadrovať, klásť otázky a konfrontovať rôzne názory bez strachu z odsudzovania.

Cieľom práce je analyzovať aktuálny stav rozvoja kritického myslenia a výskytu rizikových postojov u žiakov, identifikovať silné a slabé stránky preventívneho pôsobenia škôl a na základe získaných zistení navrhnúť systematické a dlhodobé udržateľné riešenia. Práca vychádza z kombinácie teoretických východísk, empirického výskumu a praktických skúseností z realizovaných vzdelávacích a preventívnych aktivít.

V teoretickej časti sa budeme venovať vymedzeniu základných pojmov a konceptov, ktoré tvoria odborný rámec práce. Zameriame sa na definovanie kritického myslenia, jeho význam v kontexte vzdelávania a kľúčových kompetencií pre 21. storočie. Súčasne sa budeme zaoberať pojmami extrémizmus, radikalizácia a polarizácia, ich príčinami, prejavmi a špecifikami v prostredí detí a mládeže. Osobitnú pozornosť budeme venovať úlohe školy ako preventívneho a výchovného prostredia, významu systematickej prevencie, spolupráci s rodinou a externými odborníkmi a vytváraniu bezpečného priestoru pre hodnotovú výchovu a diskusiu.

V analytickej časti prezentujeme a interpretujeme výsledky realizovaných prieskumov zameraných na úroveň kritického myslenia, hodnotové postoje a výskyt prejavov extrémizmu a radikalizácie u žiakov základných a stredných škôl. Budeme analyzovať postoje žiakov, ich schopnosť pracovať s informáciami, vnímanie

dezinformácií, nenávistných prejavov a demokratických hodnôt, ako aj pohľad škôl na realizované preventívne aktivity. Súčasťou tejto časti bude aj SWOT analýza, ktorá nám umožní identifikovať silné stránky, slabé miesta, príležitosti a riziká v oblasti rozvoja kritického myslenia a prevencie extrémizmu v školskom prostredí.

V návrhovej časti budeme na základe teoretických východísk a analytických zistení formulovať konkrétne odporúčania a návrh stratégie pre školy v oblasti rozvoja kritického myslenia a prevencie extrémizmu a radikalizácie. Zameriame sa na návrh cieľov, opatrení a nástrojov, ktoré bude možné implementovať do školského vzdelávacieho programu, preventívnych plánov a každodennej pedagogickej praxe. Súčasťou tejto časti bude aj popis konkrétnych vzdelávacích, zážitkových a projektových aktivít, ktoré budú podporovať historické povedomie, mediálnu gramotnosť, kultúru dialógu a demokratické hodnoty u žiakov.

2 CIELE A METODIKA PRÁCE

Hlavným cieľom práce je analyzovať úroveň kritického myslenia a hodnotových postojov žiakov v kontexte prevencie extrémizmu a radikalizácie a na základe získaných teoretických a empirických zistení navrhnúť systematické a dlhodobu udržateľné opatrenia pre školy.

Špecifické ciele práce

V súlade s hlavným cieľom si stanovíme nasledujúce špecifické ciele:

- analyzovať teoretické východiská kritického myslenia, mediálnej gramotnosti, extrémizmu, radikalizácie a polarizácie v kontexte vzdelávania,
- identifikovať úroveň kritického myslenia, hodnotové postoje a výskyt rizikových prejavov u žiakov na základe realizovaných dotazníkových prieskumov,
- zhodnotiť prístup škôl k prevencii extrémizmu a rozvoju kritického myslenia, vrátane realizovaných aktivít, kapacít a spôsobov hodnotenia dopadu,
- identifikovať silné a slabé stránky súčasnej preventívnej praxe prostredníctvom analytických nástrojov,
- formulovať odporúčania a návrh programu zameraného na systematický rozvoj kritického myslenia a prevenciu extrémizmu a radikalizácie v školskom prostredí.

Použité metódy práce

Pri spracovaní práce budeme využívať kombináciu kvalitatívnych a kvantitatívnych výskumných metód. Základnou metódou zberu dát bude dotazníkový prieskum, realizovaný formou anonymných online dotazníkov medzi žiakmi a odbornými zamestnancami škôl. Získané údaje budeme spracúvať pomocou deskriptívnej štatistiky a obsahovej analýzy, pričom sa zameriame na identifikáciu trendov, rizikových oblastí a vzorcov správania.

V analytickej časti budeme využívať komparatívnu analýzu a SWOT analýzu, ktoré nám umožnia komplexne zhodnotiť stav rozvoja kritického myslenia a prevencie extrémizmu v školskom prostredí. Súčasťou metodiky bude aj analýza dokumentov, najmä školských koncepčných materiálov, preventívnych programov a strategických dokumentov.

Práca so zdrojmi

Pri spracovaní práce budeme vychádzať z odborných zdrojov, ktoré sa venujú problematike kritického myslenia, mediálnej gramotnosti, extrémizmu, radikalizácie a prevencie

rizikového správania. Využívať budeme vedecké publikácie, odborné články, metodické príručky, strategické dokumenty a materiály relevantných inštitúcií.

Osobitnú pozornosť budeme venovať overovaniu aktuálnosti a dôveryhodnosti použitých zdrojov a ich kritickému posudzovaniu. Zdroje budeme spracúvať v súlade s platnými citačnými normami a dôraz budeme klásť na ich prepojenie s empirickými zisteniami a návrhovou časťou práce.

3 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

3.1 Kritické myslenie v kontexte súčasnej spoločnosti

Do roku 2015 bolo kritické myslenie na 4. mieste medzi najpožadovanejšími svetovými kvalitami človeka. Podľa najnovších správ World Economic Forum (WEF, 2018) je kritické myslenie druhou spôsobilosťou budúcnosti spomedzi top desiatich najpotrebnejších.

Pojem kritické myslenie je odvodený z koreňov starovekého Grécka:

- kriticos (čo znamená v každom rozsudku),
- kriterion (čo znamená normu),
- etymologicky slovo znamená vytváranie kritického úsudku založeného na normách.¹

Kritické myslenie nazývajú odborníci aj „dobrým myslením“. Považuje sa za proces, kde jednotlivec myslí systematicky, logicky a objektívne. Vie prijímať premyslené rozhodnutia, vyriešiť problémy a vyvíjať nové myšlienkové operácie. Človek nesleduje určitú situáciu len povrchne, ale dokáže ísť do hĺbky. Má otvorenú myseľ a snaží sa pozeráť na danú problematiku z viacerých uhlov pohľadu.

Vďaka tomu vie oveľa lepšie viesť argumentáciu a logicky komunikovať s ostatnými. Kriticky mysliaci človek dokáže pozorne skúmať okolie a myšlienkové operácie ostatných ľudí. Jeho vyjadrovanie je jasné a zrozumiteľné. Neskáče z jednej témy do druhej a veľmi dobre sa počúva.

Význam kritického myslenia:

- pomáha v rozhodovaní, argumentácii a zhodnotení argumentu,
- pomáha vytvárať vlastné názory na danú tému a rozvíjať osobnosť,
- podporuje rozvoj osobnosti a sebadôvery,
- umožňuje spolupracovať s ostatnými na hlbšej a intelektuálnejšej úrovni,
- pomáha zlepšovať a utužovať pracovné vzťahy,
- umožňuje vyhodnotiť vlastnú prácu s cieľom určiť spôsoby, ako zlepšiť jej kvalitu a efektívnosť,
- podporuje rozvíjanie schopnosti porozumenia.²

¹ https://edu.nivam.sk/pages/projects/teachers/nops3_kolo/Rovna.pdf

² <https://msg-life.sk/clanky/lifestyle/kriticke-myslenie/>

3.2 Kľúčové kompetencie pre 21. storočie – 4C

Medzinárodná sieť vzdelávacích organizácií *Partnership for the 21st Century* (Partnerstvo pre 21. storočie) definuje 4 kľúčové kompetencie pre učenie, označovaných ako 4C (podľa prvého písmena príslušných slov, v slovenčine 4K):

- *Critical thinking* (kritické myslenie, čiže schopnosť kriticky, racionálne analyzovať a vyhodnocovať poznatky a informácie a dávať ich do súvislostí).
- *Creativity* (kreativita, čiže schopnosť tvorivo, inovatívne pristupovať k identifikácii a riešeniu problémov).
- *Collaboration* (kolaborácia, čiže schopnosť tímovej spolupráce pri riešení problémov).
- *Communication* (komunikácia, čiže schopnosť vyjadrovania myšlienok a ich výmeny s inými ľuďmi v rôznych sociálnych a kultúrnych kontextoch).³

3.3 Extrémizmus a radikalizácia mládeže

Extrémizmus označuje prejavy a konania vychádzajúce z postojov ideológie krajne vyhrotenej k princípom demokratického právneho štátu, ktoré priamo alebo v určitom časovom horizonte, úmyselným verbálnym alebo fyzickým konaním pôsobia deštruktívne na existujúci demokratický systém a jeho základné atribúty, s cieľom presadiť vlastné ideologické ciele.

Medzi charakteristické črty extrémizmu patrí jeho útok na systém základných práv a slobôd garantovaných ústavou a medzinárodnými ľudsko-právnymi dokumentmi, ako aj jeho snaha obmedziť, potlačiť, resp. znemožniť výkon základných práv a slobôd pre určité skupiny obyvateľstva definované ich skutočnou alebo domnelou príslušnosťou k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine alebo pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie.

Za konkrétnym druhom extrémizmu (napr. politický, náboženský, ekologický a pod.) môžu stáť rôzne ideológie, ich vzájomné prieniky a myšlienkové prúdy ovplyvnené napr. konšpiračným myslením, nakoľko práve konšpiračné naratívy sa neustále objavujú na

³ <https://www.skolademokracie.sk/kompetencie-pre-demokraciu/klucove-kompetencie-pre-21-storocie/>

extrémistických scénach, čo naznačuje, že môžu hrať dôležitú ideologickú úlohu a prispieť k radikalizácii smerujúcej k niektorej z foriem extrémizmu.

Radikalizácia označuje proces získavania, osvojovania a narastajúcej akceptácie ideológie, ktorá je v rozpore s demokratickými princípmi a ich atribútmi, medzi ktoré patrí aj systém základných práv a slobôd pre všetkých občanov bez rozdielu. Počas tohto procesu si jednotlivec pod vplyvom niektorej z foriem extrémizmu osvojí nový systém „hodnôt“, v rámci ktorého dochádza k „odklonu“ jednotlivca od demokratických princípov, práv a slobôd, čím sa postupne zvyšuje úroveň stotožnenia sa s určitou formou extrémistickej ideológie.

Osvojením si extrémistickej ideológie dochádza k zvýšeniu rizika, že jednotlivec nadobudne odhodlanie realizovať danú formu extrémizmu a presadzovania svojich názorov v praxi, a to aj použitím násilia, príp. vo finálnej fáze radikalizácie aj použitím prostriedkov terorizmu.⁴

Extrémizmus možno deliť podľa rôznych kritérií. Najčastejšie delíme extrémizmus na pravicový extrémizmus (vychádza z ideí rasizmu, fašizmu, nacizmu a neonacizmu, často nacionalizmu) a ľavicový extrémizmus (vychádza z ideí komunizmu, marxizmu a anarchizmu). V našich spoločenských podmienkach sa možno stretnúť ešte s náboženským extrémizmom a ekologickým extrémizmom.

Pravicový extrémizmus predstavuje „súhrn postojov, spôsobov správania a akcií, ktoré sú buď organizované alebo nie, ktoré vychádzajú z rasisticky alebo etnicky podmienenej sociálnej nerovnosti človeka, vyžadujú etnickú homogenitu národa a odmietajú princíp rovnosti zakotvený vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, zdôvodňujú prednosť spoločenstva pred individuum, odmietajú pluralizmus hodnôt liberálnej demokracie a demokraciu chcú definovať ako spiatočnicu“

Ľavicový extrémizmus ideologicky vychádza z anarchistických, antiglobalistických, antikapitalistických a marxistických teórií, pričom odmieta vonkajšiu autoritu a presadzuje myšlienky tzv. „slobodného“ jednotlivca. Ďalej sa vyznačuje sociálnymi a triednymi predsudkami, sympatizuje s historickým komunizmom a anarchizmom.

Pre náboženský extrémizmus je podstatné najmä to, že netolerantným spôsobom presadzuje suverenitu náboženskej spoločnosti alebo organizácie pred princípmi a hodnotami demokratického štátu.

⁴ <https://www.minv.sk/?zakladne-informacie-1>

Ekologický alebo environmentálny extrémizmus smeruje proti suverenite a hodnotám demokratického ústavného štátu výrazne netolerantným presadzovaním subjektívne definovaných záujmov prírody, či jej podstatných neľudských súčastí.⁵

Jedným zo základných znakov extrémistickej propagandy je vzbudzovanie silných emócií – najmä strachu z úpadku spoločnosti či neistoty budúcnosti. Tento emocionálny obsah zároveň zvyšuje popularitu príspevkov, čo násilní radikálni influenceri využívajú na získavanie pozornosti mladých ľudí. Obsah takýchto platforiem často rozdeľuje svet na „my“ a „oni“, pričom „oni“ sú prezentovaní ako hrozba, ktorá spôsobuje chaos a úpadok.

Znaky extrémistickej propagandy:

- Nenávisť voči určitým skupinám (LGBTQ, migranti, ženy zažívajúce násilie, Rómovia).
- Antisystémovosť – odmietanie demokratických prostriedkov riešenia problémov.
- Konšpiračné teórie, napr. globálne sprisahania obviňujúce židovskú komunitu zo spoločenských problémov.
- Kult sily – delenie sveta na silných a slabých, pričom vyzdvihujú silu ako predpoklad úspechu.
- Sociálny pesimizmus a mysticizmus – viera, že spoločnosť je v úpadku a ľudské činy riadia nadprirodzené sily.⁶

3.4 Škola ako preventívne a výchovné prostredie

Dospievanie je obdobie rebelovania voči dospelým autoritám a existujúcemu sociálnemu systému, nastáva kríza identity a z nej vyplývajúca potreba niekam patriť. Mladí ľudia túžia po dobrodružstve či po získaní statusu dospelého človeka, čo môže byť rizikové vzhľadom na ohrozenie radikalizáciou a extrémizmom. Mladých ľudí v riziku radikalizácie a extrémizmu možno rozdeliť do troch skupín a sú nimi ideologickí aktivisti alebo vodcovia, ktorí vstupujú do radikálnych skupín z čisto ideologických a intelektuálnych dôvodov – majú veľmi silno vyvinutý zmysel pre spravodlivosť. Potom sú to nasledovníci, ktorí vyhľadávajú možnosť niekam patriť, byť akceptovaní skupinou alebo lídrom. Alebo sú to sociálne frustrovaní mladí ľudia, ktorí žijú v určitom type sociálnej deprivácie a prežívajú tzv. sociálnu krivdu.

⁵ https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/osza/aktuality/31082016c.pdf

⁶ <https://nks.gov.sk/wp-content/uploads/2025/06/infografika-ako-sa-spravat-v-digitalnom-prostredii-.pdf-2-1.pdf.pdf>

Je dôležité v tomto období sledovať správanie mladých ľudí a realizovať aktivity zamerané na prevenciu a znižovanie výskytu extrémizmu.

Medzi základné princípy patrí:

- prevencia extrémizmu namiesto bojovania proti extrémizmu,
- budovanie vzťahu dôvery, vytváranie bezpečného priestoru na komunikáciu, zároveň je dôležité vnímať žiakov ako ľudí s viacerými sociálnymi rolami, zaujímať sa o ich bežný život a problémy, ktoré riešia,
- neuspokojené emocionálne potreby - platí, že pri radikalizácii a extrémizme nejde o ideológiu ako takú, ale skôr o neuspokojenie základných emocionálnych potrieb mladých ľudí. Radikálne a extrémistické skupiny využívajú tento „dopyt“ po uspokojení emocionálnych potrieb a vytvárajú atraktívnu ponuku, ako tieto potreby uspokojiť.
- diferencovaný prístup - na začiatku procesu stojí individuálna diagnostika, ktorá je predispozíciou vhodnej intervencie. Je nevyhnutné zistiť, akú mieru radikalizácie mladý človek vykazuje a tiež aké emocionálne potreby si radikalizovaným správaním uspokojuje.
- spolupráca s rodinou mladých ľudí, najmä pokiaľ ide o „nasledovníkov“ v procese radikalizácie, ktorí majú veľmi silno vyvinutý zmysel pre zodpovednosť voči svojim blízkym
- naratívny prístup - dôležité je nechať mladého človeka rozprávať svoj príbeh spojený s radikalizáciou a nenávisťnými názormi.⁷

Mladí ľudia by mali byť informovaní o rizikách násilnej radikalizácie a extrémistických činov, ktoré zahŕňajú:

- ublíženie sebe: fyzické zranenia, psychická trauma, výčitky svedomia.
- ublíženie iným: zranenia alebo psychická ujma na ostatných.
- právne dôsledky: trest odňatia slobody.
- negatívny dopad na budúcnosť: obmedzenie možností pre vzdelanie, prácu či vzťahy.
- nezvratné činy: zmena názorov v priebehu rokov môže viesť k ľútosť za nezvratné činy.

⁷ <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2022/06/Prejav-y-radikalizacie-a-extremizmu-v-educacnom-aj-poradenskom-procese.pdf>

- zapletenie do skupín: výstup zo skupín môže byť ťažký, ak sa zmení pohľad na svet.
- zrada od kamarátov: v kritickej situácii môžu falošní priatelia opustiť alebo zraďiť.

Každá škola by mala mať vypracovaný plán prevencie, ktorý zahŕňa aj tému radikalizácie a násilného extrémizmu. Tento plán by mal obsahovať rôzne kroky na zabezpečenie pozitívneho rozvoja detí a mladých ľudí. V nižších ročníkoch sa téma radikalizácie nepreberá priamo, ale skôr sa posilňujú základné zručnosti, ako je rešpekt voči druhým, schopnosť slušne diskutovať a riešiť konflikty bez použitia násilia. Rozvoj kritického myslenia a mediálnej gramotnosti pomáha mladým ľuďom rozpoznať škodlivý obsah a rozhodovať sa na základe správnych informácií. Dôležité je podporovať deti v budovaní ich hodnoty, ktorá nezávisí od toho, či sú akceptované skupinou, ale od ich vlastných schopností a sebadôvery. V školách by mali byť aj praktické kroky na zlepšenie psychického zdravia detí a mladých ľudí.

- Prístup k podporným službám: Školy by mali mať odborníkov, ako sú školskí psychológovia a sociálni pedagógovia, ktorí sú k dispozícii pre žiakov, ktorí potrebujú pomoc.
- Zabezpečenie bezpečného prostredia: Škola by mala byť miestom, kde sa deti cítia bezpečne, môžu sa vyjadriť a pracovať na rozvoji vzťahov s kamarátmi a dospelými.
- Postupy pri práci s radikalizovanými žiakmi: Je dôležité mať jasne stanovený postup, ako pracovať s mladými ľuďmi, ktorí vykazujú známky radikalizácie alebo násilne extrémistického správania.

⁸ -https://nks.gov.sk/wp-content/uploads/2025/06/infografika-ako-sa-spravat-v-digitalnom-prostredii-.pdf-2-1.pdf?utm_source=chatgpt.com

4 ANALYTICKÁ ČASŤ

4.1 Prieskum extrémizmu a kritického myslenia v škole

Uskutočnili sme prieskum v školách v Detve zameraný na extrémizmus a kritické myslenie. Do prieskumu sa zapojili 4 základné školy a 1 stredná škola v Detve ako aj riaditeľka Centra prevencie a poradenstva so sídlom v Detve. Výsledky tak poskytujú pohľad na prevenciu naprieč systémom, od primárneho vzdelávania až po odbornú podporu. Odpovede poskytli výchovní poradcovia (67 %), sociálny pedagóg (17 %) a psychológ z Centra prevencie a poradenstva (17 %).

4.1.1 Výsledky prieskumu

V prvej časti dotazníka sme sa zamerali na celkové zhodnotenie kritického myslenia žiakov. Školy hodnotia **schopnosť žiakov rozlišovať fakty a názory** prevažne ako **stredne rozvinutú**. Základné rozlišovanie faktov a názorov u žiakov existuje, avšak môže zlyhávať pri emocionálne alebo ideologicky silných témach.

V prípade **schopnosti overovať informácie z viacerých zdrojov** ide o **najslabšie hodnotenú oblasť kritického myslenia**. Väčšina škôl vníma, že žiaci si informácie neoverujú systematicky, čo výrazne zvyšuje ich zraniteľnosť voči dezinformáciám a manipulatívne obsahu.

Školy vnímajú **odolnosť žiakov voči manipulácii** ako **nedostatočnú až priemernú**. Žiaci často reagujú emocionálne a chýbajú im nástroje na kritické spracovanie obsahu, najmä v online priestore.

Čo sa týka **schopnosti viesť vecnú diskusiu a rešpektovať iný názor**, diskusná kultúra medzi žiakmi existuje, avšak je nestabilná a závislá od prostredia. Pri citlivých témach sa rýchlo objavuje polarizácia alebo osobné útoky.

Oblasť **kritického uvažovania o citlivých spoločenských témach** je školami vnímaná ako **problematická a náročná na uchopenie**. Žiaci majú tendenciu preberať hotové názory bez hlbšej analýzy a bez historického či hodnotového kontextu.

Škola **nie je hlavným zdrojom informácií** pre žiakov. Dominantný vplyv majú sociálne siete (100 %) a rovesnícke prostredie (67 %), čo zvyšuje význam školy v oblasti korekcie a prevencie, nie primárneho zdroja. Spravodajské médiá a rodinu ako hlavný zdroj formovania názorov neuviedla ani jedna škola.

V ďalšej časti sme sa zaoberali výskytom vybraných postojov u žiakov. Výsledky dotazníka poukazujú na to, že prejavy spojené s extrémistickým a radikalizačným myslením sa v školskom prostredí **nevyskytujú vo veľkom rozsahu ani otvorene**, no zároveň sú **zreteľne prítomné v nenápadnej podobe**. Ide najmä o postoje a formy správania, ktoré môžu byť ľahko prehliadané alebo bagatelizované, no v dlhodobom horizonte predstavujú **významný rizikový faktor**.

Postoje založené **na čiernobielym videní reality („my vs. oni“, „dobrí vs. zlí“)** a **na hľadaní jednoduchých vinníkov spoločenských problémov** sa u žiakov objavujú **najmä občas až často**. Hoci sa nevyskytujú v extrémnej intenzite, ich prítomnosť u väčšiny respondentov naznačuje **sklon k zjednodušovaniu komplexných spoločenských javov**, čo je typický vstupný bod do radikalizačného myslenia. Tento typ uvažovania vytvára priestor pre prijímanie manipulatívnych naratívov a dezinformácií.

Znepokojujúcim zistením je **výskyt sympatií k autoritárskym lídrom a tzv. „silnej ruke“**, ktoré sa u časti žiakov objavujú **občas až často**. Signalizuje to **oslabenú dôveru v demokratické procesy** a vyššiu náchylnosť k jednoduchým, silovým riešeniam spoločenských problémov.

Postoje, podľa ktorých majú **niektoré skupiny ľudí menšiu hodnotu**, sa vyskytujú prevažne **zriedkavo až občas**. Podobne je to aj pri **zovšeobecňujúcich a stigmatizujúcich výrokoch o skupinách ľudí**. Aj keď sa tieto prejavy nevyskytujú často, ich samotná existencia poukazuje na **prítomnosť stereotypov a predsudkov**, ktoré môžu v určitých situáciách eskalovať do otvorenej diskriminácie alebo nenávisti.

Za mimoriadne citlivé zistenie možno považovať **zľahčovanie nenávistných prejavov prostredníctvom výrokov typu „ved’ to bol len vtip“**. Tento jav sa u časti respondentov objavuje **občas až veľmi často**. Nenávistné výroky nie sú vždy vnímané ako problém, ale skôr ako humor alebo prejav slobody slova, čo výrazne znižuje schopnosť žiakov rozpoznať hranicu medzi názorom a neprijateľným správaním.

Používanie **urážlivých označení pre menšiny** sa vyskytuje prevažne **zriedkavo**. Podobne aj verbálna agresia ospravedlňovaná „slobodou slova“ je prítomná najmä v nízkej až strednej miere. Tieto výsledky naznačujú, že otvorené agresívne prejavy zatiaľ **nie sú dominantným problémom**, no v kombinácii s predchádzajúcimi zisteniami môžu predstavovať **potenciál pre eskaláciu**, ak nebudú systematicky riešené.

V tretej časti sme zisťovali, aké prejavy a v akej intenzite boli zaznamenané u žiakov. Výsledky naznačujú, že **otvorené a viditeľné prejavy extrémizmu sa v školskom prostredí nevyskytujú často**, resp. sa vyskytujú len v obmedzenej miere. Zároveň však

údaje poukazujú na **prítomnosť miernych, nenápadných signálov**, ktoré môžu v kombinácii s inými faktormi predstavovať **potenciálne riziko do budúcnosti**.

Používanie alebo kreslenie **extrémistických symbolov** bolo zaznamenané prevažne **vôbec alebo len zriedkavo**. Rovnako nebolo zaznamenané **nosenie oblečenia, nálepiek či grafiky s extrémistickým podtextom**, čo možno považovať za pozitívny ochranný faktor.

Šírenie nenávistného obsahu v online priestore sa podľa respondentov objavuje **zriedkavo**, pričom časť škôl tento jav nezaznamenala vôbec. Zároveň je však potrebné brať do úvahy, že online správanie žiakov je pre školu len čiastočne viditeľné a niektoré prejavy môžu prebiehať mimo jej priameho dohľadu.

Oslavovanie násilia ako legitímneho riešenia konfliktov bolo identifikované prevažne ako jav, ktorý sa **nevyskytuje alebo sa objavuje len zriedkavo**. Podobne aj **zľahčovanie alebo popieranie historických zločinov** nebolo hodnotené ako časté správanie. Tieto zistenia naznačujú, že glorifikácia násilia a historického extrémizmu zatiaľ nie je medzi žiakmi rozšírená, čo vytvára priaznivé podmienky pre preventívnu prácu zameranú na historické odkazy a hodnoty demokracie.

Viera v konšpiračné teórie sa vyskytuje prevažne **vôbec alebo zriedkavo**, avšak u časti respondentov bola zaznamenaná **občasná prítomnosť tohto javu**. Ide o dôležité zistenie, keďže konšpiračné myslenie často funguje ako **vstupná brána k radikalizačným postojom**.

Sociálna izolácia spojená s radikálnymi názormi nebola zaznamenaná vôbec, čo možno hodnotiť ako veľmi pozitívny signál. Rovnako potreba „niekam patriť“, ktorú by žiaci naplňali prostredníctvom radikálnych skupín, sa objavuje len **zriedkavo**. Konflikty s autoritami sprevádzané ideologickými argumentmi boli identifikované len v nízkej miere. Tieto zistenia naznačujú, že **radikalizácia u žiakov zatiaľ nemá výrazný sociálny ani organizačný rozmer**.

Výsledky dotazníka ukazujú, že všetky zapojené školy realizujú **preventívne aktivity**, pričom najčastejšou formou sú **besedy s odborníkmi**, ktoré uviedli všetky školy. Výrazne zastúpené sú aj **peer programy** (83 %), čo predstavuje silný preventívny prvok podporujúci spolupatričnosť a pozitívne vzťahy medzi žiakmi. Polovica škôl využíva **interaktívne workshopy, diskusie o aktuálnych témach a prácu s príbehom či filmom**, zatiaľ čo projektové, simulačné a zážitkové aktivity sú realizované len v obmedzenej miere.

Z obsahového hľadiska sa aktivity zameriavajú najmä na **prevenciu nenávistných prejavov (100 %)**, **rozvoj kritického myslenia (83 %)** a **demokratické hodnoty**

a ľudské práva (67 %). Prevencia extrémizmu je často riešená nepriamo a mediálna gramotnosť je zastúpená len okrajovo, napriek jej významu v kontexte dezinformácií.

Na realizácii prevencie sa najviac podieľajú **triedni učitelia (100 %)**, doplnení o **výchovných poradcov, školských psychológov a externých odborníkov**. Spolupráca s mimovládnyimi organizáciami je zatiaľ minimálna. Všetky školy uvádzajú, že majú **skôr dostatočné kapacity** na realizáciu prevencie a väčšina hodnotí kompetencie pedagogických zamestnancov ako **skôr dostatočné**, hoci s potrebou ďalšej metodologickej podpory.

Pozitívnym zistením je **aktívny záujem vedenia škôl** o túto oblasť. Najväčším nedostatkom zostáva **monitorovanie dopadu aktivít**, ktoré väčšina škôl realizuje len neformálne (67 %), bez systematických nástrojov hodnotenia.

4.1.2 SWOT analýza

Silné stránky

- Školy vnímajú riziko radikalizácie žiakov ako reálne a extrémistické prejavy boli zaznamenané na všetkých zapojených školách. To znamená, že problém nie je popieraný ani bagatelizovaný.
- Zručnosti ako rozlišovanie faktov a názorov či schopnosť viesť diskusiu sú hodnotené prevažne na strednej úrovni. Škola nemusí začínať „od nuly“, ale môže systematicky rozvíjať už existujúce základy.
- Personál má aspoň základnú skúsenosť s témou a existuje otvorenosť k spolupráci s externými odborníkmi.
- Účasť CPP a odborných zamestnancov signalizuje potenciál pre odborné ukotvenie prevencie, nielen pedagogické.

Slabé stránky

- Vysoká zraniteľnosť voči manipulácii, hoaxom a radikalizačným naratívom.
- Len 16,7 % škôl realizuje prevenciu systematicky, zvyšok sa spolieha na príležitostné alebo jednorazové aktivity.
- Až 66,7 % škôl sleduje dopad preventívnych aktivít len neformálne. Bez dát nie je možné cielene zlepšovať kvalitu prevencie.
- Len 2 zo 6 škôl uviedli školu ako významný zdroj formovania názorov žiakov. Škola má slabý vplyv v porovnaní so sociálnymi sieťami a rovesníkmi.

Príležitosti

- Výsledky prieskumu vytvárajú silný základ pre zavedenie dlhodobej stratégie rozvoja kritického myslenia a prevencie extrémizmu.
- Školy môžu využiť historický kontext ako bezpečný a didakticky účinný nástroj boja proti dezinformáciám.
- Existuje široká sieť odborných partnerov (mediálna gramotnosť, história, psychológia, ľudské práva).
- Prevencia extrémizmu, mediálna gramotnosť a kritické myslenie sú prioritnými témami grantových výziev.

Ohrozenia:

- Sociálne siete sú dominantným zdrojom informácií a fungujú na princípoch polarizácie a emócií. Škola konkuruje rýchlemu, jednoduchému a často manipulatívne obsahu.
- Radikalizácia môže prebiehať bez včasnej identifikácie.
- Preťaženie pedagogických zamestnancov. Bez metodologickej podpory hrozí, že prevencia bude vnímaná ako ďalšia záťaž.
- Rodinné prostredie a online komunity môžu pôsobiť proti hodnotám podporovaným školou.

4.1.3 Dopad zistení prieskumu na školy

Výsledky prieskumu ukazujú, že školy pôsobia v prostredí, v ktorom sú žiaci dlhodobo vystavení **dezinformáciám, manipulatívnym naratívom a polarizovaným názorom**, najmä prostredníctvom sociálnych sietí a rovesníckych skupín. Hoci žiaci majú základné povedomie o extrémizme, ľudských právach a rizikách nenávisných postojov, toto povedomie **nie je dostatočne pretavené do praktických zručností kritického myslenia**.

Pozitívnym zistením je, že školy sú žiakmi vnímané ako **nástroj prevencie** a že existuje výrazný záujem o **diskusné, zážitkové a interaktívne formy vzdelávania**. To znamená, že školy majú reálny potenciál ovplyvňovať postoje, hodnoty a správanie žiakov, ak budú konať systematicky a dlhodobo.

4.1.4 Návrh stratégie školy

Strategický cieľ

Vytvoriť školské prostredie, ktoré **systematicky rozvíja kritické myslenie žiakov**, posilňuje ich **odolnosť voči dezinformáciám, nenávisným prejavom a radikalizácii** a podporuje **demokratické hodnoty, rešpekt a kultúru dialógu**.

Čiastkové ciele

- rozvíjať schopnosť žiakov **kriticky hodnotiť informácie, zdroje a argumenty**,
- zlepšiť schopnosť **rozpoznať manipuláciu, propagandu a nenávisné prejavy**,
- posilniť **bezpečné diskusné prostredie** a kultivovanú výmenu názorov,
- prepojiť historický kontext s aktuálnymi spoločenskými témami,
- zvýšiť kompetencie pedagogických a odborných zamestnancov v oblasti prevencie.

Opatrenia

- systematické začlenenie rozvoja kritického myslenia do viacerých predmetov (dejepis, občianska náuka, slovenský jazyk, etická výchova, odborné predmety),
- pravidelné diskusné, zážitkové a projektové aktivity (workshopy, besedy, simulácie, exkurzie),
- využívanie historických príkladov a dezinformácií ako preventívneho nástroja,
- jasné postupy pri identifikácii rizikového správania a prejavov radikalizácie,
- aktívne zapojenie školského psychológa, výchovného poradcu a externých odborníkov.

Nástroje realizácie

Škola môže stratégiu realizovať prostredníctvom:

- metodických listov a pracovných listov zameraných na kritické myslenie,
- spolupráce s externými organizáciami (mediálna gramotnosť, história, psychológia, ľudské práva),
- peer programov a rovesníckeho vzdelávania,
- pravidelného monitorovania a hodnotenia dopadu (dotazníky, spätná väzba, analýza rizík),
- zapracovania stratégie do ŠkVP, preventívneho programu a plánu rozvoja školy.

4.2 Prieskum hodnotových postojov a kritického myslenia u žiakov

Realizovali sme prieskum zameraný na hodnotové postoje a úroveň kritického myslenia žiakov strednej školy, so zameraním na témy ľudských práv, historického kontextu, práce s informáciami a postojov k spoločenským otázkam. Cieľom prieskumu bolo získať prehľad o tom, ako žiaci vnímajú tieto témy, do akej miery im rozumejú a ako ich prepájajú so svojím každodenným životom.

Prieskum bol realizovaný formou anonymného online dotazníka (Google Forms) medzi 120 žiakmi strednej školy – Gymnázium, Obchodná akadémia a Stredná odborná škola technická Detva.

4.2.1 Výsledky prieskumu

Až **65 % žiakov** prejavuje aspoň základný záujem o históriu 20. storočia. Zároveň však **35 % žiakov** má nízky alebo žiadny záujem, čo naznačuje potrebu hľadať **atraktívnejšie a prepojenejšie formy výučby** (príbehy, exkurzie, diskusia).

Až **80 % žiakov** vníma históriu ako relevantnú pre pochopenie súčasnosti. To vytvára **veľmi dobrý základ** pre prepojenie dejepisu s témami dezinformácií, extrémizmu a demokracie.

Väčšina žiakov (85 %) má základné povedomie o pojme ľudské práva. Otázne však zostáva, **do akej miery je toto povedomie hlboké a praktické**, čo potvrdzujú ďalšie otázky prieskumu.

Len **30 % žiakov** si je úplne istých svojím porozumením. Spolu **30 %** má slabé alebo žiadne porozumenie, čo poukazuje na potrebu **viac praktických príkladov a diskusie**, nielen definícií.

Pozitívne je, že **80 % žiakov** vníma ľudské práva ako osobne relevantné. To vytvára priestor pre **hodnotové a občianske vzdelávanie**.

Až **70 % žiakov** má skúsenosť s nenávisťnými prejavmi. Ide o **závažné zistenie**, ktoré potvrdzuje potrebu systematickej prevencie a práce s triednymi kolektívami.

Len **30 % žiakov** má úplnú istotu v rozpoznávaní nenávisti. To znamená, že časť nenávisťných prejavov môže byť **normalizovaná alebo bagatelizovaná**.

Väčšina žiakov (**75 %**) chápe potrebu hraníc slobody slova. Je však dôležité **rozvíjať porozumenie rozdielu medzi názorom a nenávisťným prejavom**.

Až **75 % žiakov** sa s dezinformáciami stretáva. To potvrdzuje **akútnu potrebu mediálneho a kritického vzdelávania**.

Len **25 % žiakov** si informácie systematicky overuje. Väčšina žiakov je tak **zraniteľná voči manipulácii**.

Pozitívne je, že **80 % žiakov** vníma extrémizmus ako riziko. Zároveň však **20 % žiakov** toto riziko podceňuje.

Až **85 % žiakov** očakáva, že škola sa bude venovať prevencii extrémizmu, čo je pozitívny signál k tvorbe stratégie v tejto oblasti.

Až **40 % žiakov** necíti dostatočnú podporu kritického myslenia, čo je **významná výzva pre školu**.

Približne **30 % žiakov** nepocituje dostatočný bezpečný priestor na vyjadrenie názoru, čo môže viesť k frustrácii a radikalizácii.

Až **80 % žiakov** má záujem o zážitkové a diskusné formy vzdelávania (ako besedy, exkurzie či diskusie).

Hoci **60 % žiakov** vníma dôležitosť týchto tém, **40 % žiakov** ich ešte neprepája so svojím budúcim životom – priestor na lepšie prepojenie s realitou.

4.2.2 SWOT analýzy

Silné stránky

1. Vysoké povedomie o základných hodnotách

- Väčšina žiakov pozná pojem ľudské práva a vníma ich ako osobne relevantné.
- Až 80 % žiakov považuje extrémne názory za nebezpečné.
- Škola má pevný hodnotový základ, na ktorom možno systematicky stavať

2. Záujem žiakov o témy a aktivity

- 80 % žiakov prejavilo záujem o besedy, diskusie a exkurzie.
- Žiaci vnímajú históriu ako nástroj na pochopenie súčasnosti.
- Existuje prirodzená vnútorná motivácia, ktorú netreba vytvárať, len rozvíjať

3. Akceptácia úlohy školy

- 85 % žiakov očakáva, že škola sa bude venovať prevencii extrémizmu.
- Škola je vnímaná ako legitímny a dôveryhodný aktér.
- Preventívne aktivity majú vysokú mieru prijatia a nízke riziko odporu.

4. Potenciál pre diskusiu

- Väčšina žiakov cíti aspoň čiastočný priestor na vyjadrenie názoru.
- Otvorenosť k dialógu je dobrým východiskom pre kultivované diskusie.

Slabé stránky

1. Nedostatočné kritické spracovanie informácií

- Len 25 % žiakov si systematicky overuje informácie z viacerých zdrojov.
- 75 % žiakov sa stretáva s dezinformáciami, no nie je dostatočne pripravených ich vyhodnotiť.
- Vysoká miera vystaveniu informáciám bez primeraných zručností

2. Normalizácia nenávistných prejavov

- 70 % žiakov má skúsenosť s nenávistnými prejavmi.
- Len 30 % žiakov si je úplne istých, že vie nenávistný prejav rozpoznať.
- Riziko bagatelizácie a „zvyknutia si“ na nenávisť

3. Neistota pri vyjadrovaní názorov

- Až 30 % žiakov sa necíti bezpečne vyjadrovať svoj názor.
- To môže viesť k frustrácii, uzatváraniu sa alebo presunu diskusií do online priestoru.
- Tiché názory sú náchylnejšie na radikalizáciu než otvorená diskusia

4. Nedostatočné prepojenie tém s budúcnosťou žiakov

- 40 % žiakov nevidí jasnú súvislosť medzi týmito témami a vlastným životom.
- Potrebné je silnejšie prepojenie s realitou, praxou a osobnou skúsenosťou

Príležitosti

1. Systematické zavedenie kritického myslenia

- Výsledky prieskumu jasne preukazujú potrebu projektového vyučovania, mediálnej gramotnosti, diskusných formátov.
- Škola môže vystúpiť ako príklad dobrej praxe

2. Spolupráca s externými odborníkmi

- Existuje široká sieť organizácií a expertov (mediálna gramotnosť, história, psychológia).
- Žiaci majú o tieto formy výrazný záujem.
- Externí odborníci zvyšujú dôveryhodnosť a odbornosť prevencie

3. Prepojenie histórie so súčasnosťou

- Silná príležitosť pracovať s historickou propagandou, totalitnými režimami, pamäťou národa.
- Minulosť ako nástroj boja proti dezinformáciám dnes

4. Podpora zo strany grantov a verejných politik

- Prevencia extrémizmu a rozvoj kritického myslenia sú prioritné témy grantových výziev, národných aj európskych stratégií.
- Možnosť dlhodobej finančnej a metodologickej stability

Ohrozenia

1. Rastúci vplyv sociálnych sietí a algoritmov

- Žiaci sú vystavení obsahu, ktorý posilňuje emócie, podporuje polarizáciu, zjednodušuje realitu.
- Škola súperí s rýchlym, atraktívnym, ale často manipulatívnym obsahom

2. Radikalizácia mimo školského prostredia

- Online priestor, rodinné prostredie a rovesnícke skupiny môžu pôsobiť proti školským snahám.
- Prevencia musí byť dlhodobá, nie jednorazová

3. Riziko formálnosti

- Bez systematického prístupu hrozí „odškrtnutie“ povinných tém a jednorazové aktivity bez dopadu.
- Formálna prevencia je takmer rovnako neúčinná ako žiadna

4. Preťaženie učiteľov

- Časové a kapacitné limity môžu brzdiť realizáciu kvalitných aktivít.
- Bez metodologickej a organizačnej podpory hrozí vyhorenie

4.2.3 Dopad zistení na školu

Výsledky prieskumu jednoznačne potvrdzujú, že školy sa nachádzajú v prostredí, v ktorom sú žiaci intenzívne vystavení dezinformáciám, nenávisťným prejavom a polarizovaným názorom, najmä prostredníctvom online priestoru a sociálnych sietí. Väčšina žiakov síce disponuje základným povedomím o ľudských právach, extrémizme a rizikách extrémnych postojov, no toto povedomie nie je dostatočne pretavené do praktických zručností kritického myslenia.

Závažným zistením je nízka miera systematického overovania informácií – len menšia časť žiakov si informácie aktívne porovnáva z viacerých zdrojov. To v kombinácii s častým kontaktom s dezinformáciami vytvára výraznú zraniteľnosť voči manipulácii, konšpiračným naratívom a radikalizačným obsahom. Rizikovým faktorom je aj skutočnosť, že časť žiakov má problém rozpoznať nenávisťný prejav alebo ho považuje za legitímny názor, čo môže viesť k jeho postupnej normalizácii v školskom i online prostredí.

Prieskum zároveň ukazuje, že škola má silný potenciál pôsobiť preventívne. Žiaci vo veľkej miere očakávajú, že škola sa bude témam kritického myslenia a prevencie extrémizmu venovať, a zároveň prejavujú výrazný záujem o diskusné, zážitkové a interaktívne formy vzdelávania. Tieto zistenia potvrdzujú, že preventívne a rozvojové aktivity nebudú vnímané ako vnucované, ale ako relevantná súčasť vzdelávania.

Naopak, absencia systematickej reakcie by znamenala prehľadenie existujúcich rizík a presun radikalizačných procesov mimo dosahu školy.

4.2.4 Návrh stratégie školy

1. Strategický cieľ

Vytvoriť školské prostredie, ktoré systematicky rozvíja kritické myslenie žiakov, posilňuje ich odolnosť voči dezinformáciám, nenávisťným prejavom a radikalizácii a podporuje demokratické hodnoty, rešpekt a kultúru dialógu.

2. Čiastkové ciele

- rozvíjať schopnosť žiakov kriticky hodnotiť informácie a zdroje,
- zlepšiť schopnosť žiakov rozpoznať manipuláciu, propagandu a nenávisťné prejavy,
- posilniť bezpečný priestor na vyjadrenie názorov a kultivovanú diskusiu,
- prepojiť historický kontext s aktuálnymi spoločenskými výzvami,
- posilniť kompetencie pedagogických zamestnancov v tejto oblasti.

3. Opatrenia

Škola zavedie **systematický a priebežný prístup**, ktorý bude zahŕňať:

- pravidelné zaradenie tém kritického myslenia a mediálnej gramotnosti do viacerých predmetov (dejepis, občianska náuka, slovenský jazyk, etická výchova),
- realizáciu diskusných a zážitkových aktivít (workshopy, besedy, simulácie, exkurzie),
- využívanie historických príkladov propagandy a totalitných režimov ako nástroja prevencie,

- vytvorenie jasných postupov pri identifikácii rizikového správania a radikalizačných prejavov,
- zapojenie školského psychológa a výchovného poradcu do preventívnych aktivít.

4. Nástroje realizácie

Na naplnenie stratégie škola využije:

- metodické listy a pracovné listy k rozvoju kritického myslenia,
- externých odborníkov a organizácie (mediálna gramotnosť, história, psychológia),
- projektové a zážitkové vyučovanie,
- peer programy zapájajúce žiakov do prevencie,
- pravidelné monitorovanie a hodnotenie dopadu prostredníctvom dotazníkov a spätnej väzby.

5. Očakávaný dlhodobý dopad stratégie

Realizáciou stratégie škola dosiahne:

- zvýšenú odolnosť žiakov voči dezinformáciám a extrémistickým naratívom,
- zníženie výskytu nenávistných prejavov v školskom prostredí,
- posilnenie aktívneho občianstva a demokratických hodnôt,
- lepšiu školskú klímu a pocit bezpečia,
- zvýšenie prestíže školy ako zodpovednej a preventívne orientovanej inštitúcie.

5 NÁVRHOVÁ ČASŤ

5.1 Implementácia projektu zameraného na podporu kritického myslenia

Gymnázium, Obchodná akadémia a Stredná odborná škola technická Detva realizovala v období august – december 2025 projekt v rámci výzvy Ministerstva spravodlivosti SR **na poskytnutie dotácie na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie - LP 2025**

5.1.1 Hlavný cieľ

Podpora historického povedomia, kritického myslenia a občianskej zodpovednosti žiakov prostredníctvom interaktívneho vzdelávania o 2. svetovej vojne a ľudských právach s dôrazom na prevenciu radikalizmu a extrémizmu. Cieľom je sprostredkovať mladým ľuďom autentické historické skúsenosti, posilniť ich schopnosť rozlišovať dezinformácie a podporiť spoluprácu medzi školami, odbornými inštitúciami a pamätníkmi pri ochrane demokratických hodnôt. Cieľom je tiež posilniť vzdelávanie mladých ľudí v oblasti ľudských práv s cieľom ich poznania a zvyšovania vzájomnej ochrany.

5.1.2 Cieľová skupina

1. Žiaci základných škôl

Vek: 10 – 14 rokov

Počet: 300

Potreby:

- Žiaci na základných školách sa bežne stretávajú s výučbou dejepisu, avšak často majú iba obmedzený priestor na interaktívne a zážitkové formy učenia
- V tomto veku potrebujú skôr jednoduchšie, názorné vysvetlenia a pútavé aktivity, ktoré podnecujú ich zvedavosť

- Zároveň vyžadujú bezpečný priestor, kde môžu klásť otázky a získavať motiváciu na rozvíjanie kritického myslenia

Forma zapojenia:

- **Rovesnícke vzdelávanie:** Naši žiaci navštívili základné školy a realizovali aktivity, ktoré priblížili historické udalosti hravou formou (kvízy, workshopy, krátke prezentácie)
- **Nástenné a učebné materiály:** Školy dostali výukové materiály s prehľadnými informáciami o 2. svetovej vojne (online i vo forme plagátov).

2. Žiaci strednej školy

Vek: 15 -19 rokov

Počet: 500 – priama účasť

Nepriama účasť: 40 škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK, s ktorými zdieľame výukové materiály

Potreby:

- Stredoškóľáci už majú širšie poznatky z dejepisu, no často potrebujú praktické a zážitkové formy vzdelávania, ktoré prehĺbia ich záujem o históriu
- Sú vo veku, keď si formujú vlastné názory, preto je pre nich veľmi dôležitý rozvoj kritického myslenia, schopnosť vyhľadávať a vyhodnocovať informácie
- Hľadajú príležitosti na seberealizáciu a zapojenie sa do zmysluplných projektov, v ktorých môžu rozvíjať svoje organizačné, komunikačné a prezentačné zručnosti

Forma zapojenia:

- príprava a vedenie rovesníckeho vzdelávania
- príprava výukových materiálov
- účasť na besedách a diskusiách
- odborné exkurzie

3. Učitelia (základných a stredných škôl)

Zameranie: učitelia dejepisu, občianskej náuky, etickej výchovy

Počet: 10 - 20

Potreby:

- Učitelia hľadajú inovatívne vzdelávacie metódy a materiály, ktoré môžu využiť na hodinách dejepisu či občianskej výchovy
- Potrebujú podporu pri organizácii exkurzií, besied a väčších podujatí, aby mohli skĺbiť učenie s logistikou a bezpečnosťou

- Zaujímajú sa o to, ako motivovať žiakov k aktívnemu prístupu, tímovej práci a kritickému uvažovaniu o histórii

Forma zapojenia:

- **Spolupráca na príprave programu:** Učitelia dejepisu poskytli odbornú spätnú väzbu stredoškólakom pri tvorbe obsahu rovesníckeho vzdelávania, pri zostavovaní učebných materiálov a pri plánovaní besied.
- **Organizácia a dozor na podujatiach:** Pomáhali s koordináciou logistických náležitostí (od výberu žiakov na exkurzie až po kontakt s pamätníkmi a odborníkmi).
- **Metodická podpora:** Po skončení aktivít môžu materiály a skúsenosti využiť i v ďalších ročníkoch alebo na podobne zameraných projektoch

4. Pamätníci / seniori, ktorí zažili 2. svetovú vojnu

Počet: 20 - 30

Potreby:

- Títo ľudia často cítia potrebu odovzdať svoje svedectvo ďalším generáciám, aby sa na hrôzy vojny nezabudlo
- Ocenenie a úcta mladých ľudí sú pre nich dôležité, takisto možnosť komunikovať a cítiť, že ich osobný príbeh je cennou súčasťou národnej pamäti
- Vyžadujú citlivý prístup a úctu k ich veku i zdravotným obmedzeniam

Forma zapojenia:

- **Besedy a rozhovory:** Boli pozývaní na školy, kde im bude venovaný priestor na rozprávanie a na odpovede žiakom
- **Návštevy v zariadeniach pre seniorov:** V niektorých prípadoch stredoškóľáci prišli za pamätníkmi, aby im zjednodušili účasť.
- **Zdieľanie osobných príbehov:** Okrem besied poskytli fotografie, listy či iné dokumenty

5. Odborníci na problematiku 2. svetovej vojny (historici, pracovníci múzeí, akadémií)

Organizácie: Vojenský historický ústav, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Múzeum holokaustu v Seredi, Múzeum SNP, Zástupcovia nadácií a neziskových organizácií

Počet: 10

Potreby:

- Ako špecialisti majú záujem o popularizáciu historického výskumu a o jeho priblíženie širokej verejnosti – najmä mladej generácii.
- Vítajú možnosť prezentovať svoju prácu a vedecké výsledky v rámci tematických akcií, čím prispievajú k boju proti skresľovaniu dejín a dezinformáciám.

Forma zapojenia:

- besedy a prednášky
- konzultačná činnosť

6. Širšia verejnosť (rodičia, lokálna komunita)

Potreby a charakteristika:

- Rodičia a komunitní členovia oceňujú, keď majú možnosť spoznať výsledky školskej práce a zároveň sa zapojiť do podujatí s nadčasovým spoločenským významom.
- Zvyšuje sa tak celkový spoločenský povedomie o nebezpečenstve totalitných a extrémistických ideológií.

Forma zapojenia:

- Mediálne výstupy: Články v miestnych novinách, príspevky na sociálnych sieťach školy a obce, kde sa komunita dozvedela o prebiehajúcich a uskutočnených aktivitách.

5.1.3 Partneri v projekte

Škola v rámci projektu spolupracovala s viacerými partnermi, ktorí vytvorili podmienky na jeho odbornú implementáciu:

- Múzeum Slovenského národného povstania (exkurzie – Múzeum SNP Banská Bystrica, vypálená obec Kalište, prednášky expertov)
- Historický ústav Slovenskej akadémie vied (prednášky expertov)
- Múzeum holokaustu v Seredi (exkurzia a prednášky expertov)
- Post Bellum (prednášky expertov)
- Mesto Detva (rovesnícke vzdelávanie na základných školách, besedy s pamätníkmi a zdieľanie výstupov)
- Mesto Hriňová (rovesnícke vzdelávanie na základných školách, zdieľanie výstupov)

- Banskobystrický samosprávny kraj (besedy s pamätníkmi, rovesnícke vzdelávanie, zdieľanie výstupov na stredných školách)
- Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (prednášky expertov)
- Verejný ochranca ľudských práv (prednáška)
- Policajný zbor SR prednáška o extrémizme)

5.1.4 Aktivity a výstupy

V rámci projektu sme implementovali široké spektrum aktivít.

1. ROVESNÍCKE VZDELÁVANIE PRE ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÔL

V rámci rovesníckeho vzdelávania realizovali naši žiaci interaktívne vzdelávacie aktivity určené pre žiakov základných škôl. Cieľom aktivity bolo priblížiť mladším žiakom tému druhej svetovej vojny prostredníctvom zážitkových a moderných metód výučby, podporiť ich záujem o dejiny a zároveň rozvíjať kritické myslenie a schopnosť spolupráce.

Výstupy:

Jednou z hlavných aktivít bola **interaktívna časová os**, ktorú stredoškóľáci pripravili ako veľkoformátovú vizuálnu pomôcku. Žiaci základnej školy pracovali s kartičkami obsahujúcimi názvy historických udalostí druhej svetovej vojny. Ich úlohou bolo správne ich zaradiť na časovú os. Aktivita podporila orientáciu v historickom čase a prehĺbila základné faktografické znalosti.

Ďalšou aktivitou bola „**živá knižnica**“ **historických osobností**. Stredoškóľáci si našťudovali životné osudy vybraných osobností – vojakov, odbojových pracovníkov, lekárov, dobrovoľníkov či civilistov zapojených do boja proti fašizmu. Následne vystupovali v ich role a odpovedali na otázky žiakov základnej školy. Táto forma umožnila mladším žiakom vnímať dejiny prostredníctvom osobných príbehov a rozvíjala empatiu.

Záujem vzbudila aj **historická vzdelávacia hra**, ktorú stredoškóľáci pripravili formou viacerých stanovišť. Žiaci základnej školy riešili úlohy zamerané na dešifrovanie správ, prácu s mapami, kvízové otázky a rozpoznávanie dezinformácií typických pre obdobie druhej svetovej vojny. Aktivita rozvíjala tímovú spoluprácu, logické myslenie a schopnosť pracovať pod časovým tlakom.

Vytvorili sme tiež **edukačné plagáty s historickými udalosťami a osobnosťami 2. svetovej vojny**. Spolu 21 plagátov predstavuje 2. svetovú vojnu formou krátkych

príbehov, obrázkov a základných faktov. Môžu byť využívané počas hodín dejepisu alebo byť trvalou súčasťou učební dejepisu.

Na záver bola realizovaná **mini anketa a kvíz o dezinformáciách**, v ktorých žiaci posudzovali pravdivosť rôznych výrokov o druhej svetovej vojne. Stredoškoláci následne vysvetľovali rozdiel medzi faktami a dezinformáciami a poukazovali na význam overovania zdrojov informácií, a to aj v súčasnom mediálnom prostredí.

2. BESEDY S PAMÄTNÍKMI 2. SVETOVEJ VOJNY

Žiaci **prvého ročníka obchodnej akadémie** navštívili **Domov dôchodcov v Detve a v Hriňovej**. Žiaci si s našimi staršími priateľmi zaspomínali na **život v minulosti**, počúvali ich **životné príbehy**, rozprávali sa o **tradíciách, práci, rodine a živote v povojnovom období**. Starší účastníci s radosťou zdieľali svoje spomienky a múdrosti, ktoré sú pre mladú generáciu cenným darom.

Toto medzigeneračné stretnutie prinieslo veľa nielen seniorom, ale aj žiakom. Mladí ľudia si uvedomili, aké dôležité je **počúvať a učiť sa od starších**, vážiť si ich skúsenosti a čas, ktorý venujú rozprávaniu svojich príbehov. Pre žiakov bola návšteva príležitosťou rozvíjať **komunikačné zručnosti, sociálnu empatiu a úctu k staršej generácii** – hodnoty, ktoré nemožno naučiť len z učebníc.

3. PRÍPRAVA UČEBNÝCH A NÁSTENNÝCH MATERIÁLOV

Vytvorili sme sadu komplexných učebných a nástenných materiálov určených na podporu výučby dejepisu a občianskej náuky. Cieľom aktivity bolo vytvoriť kvalitné, prehľadné a didakticky využiteľné vzdelávacie pomôcky, ktoré by pomáhali žiakom lepšie porozumieť udalostiam druhej svetovej vojny, ich príčinám, dôsledkom a hodnotovým presahom do súčasnosti.

1. Časová os 2. svetovej vojny

Vytvorené boli **dve samostatné časové osi**:

- časová os **svetových udalostí druhej svetovej vojny**,
- časová os **udalostí v Československu**.

Časové osi obsahovali chronologický prehľad najdôležitejších historických udalostí a boli doplnené o kartičky s podrobnými informáciami, ktoré umožňovali ich aktívne a interaktívne využitie počas vyučovania aj rovesníckeho vzdelávania.

2. Plagáty o dôležitých udalostiach druhej svetovej vojny

Vytvorené boli tematické plagáty spracúvajúce nasledovné udalosti a okruhy:

- Príčiny vzniku druhej svetovej vojny
- Slovenské národné povstanie
- Odboj v Československu
- Karpatsko-duklianska operácia
- Bitka o Stalingrad
- Československo na začiatku vojny (na nesprávnej strane konfliktu)
- Holokaust na Slovensku
- Deň D – vylodenie v Normandii
- Spolupráca spojencov
- Oslobodzovanie koncentračných táborov
- Vznik Európskej únie ako reakcia na vojnové konflikty

Plagáty slúžili ako vizuálna a obsahová opora výučby dejepisu a občianskej náuky a podporovali diskusiu o historických súvislostiach a hodnotách mieru, slobody a spolupráce.

3. Plagáty o významných osobnostiach

Súčasťou výstupov boli aj plagáty venované významným osobnostiam druhej svetovej vojny, odboja a záchrany prenasledovaných. Plagáty zdôrazňovali osobnú odvahu, morálne rozhodnutia a význam jednotlivca v boji proti totalite a bezpráviu. Spracované boli tieto osobnosti:

- Raoul Wallenberg
- Viliam Žingor
- Nicholas Winton
- Anna Kolesárová
- Witold Pilecki
- Irena Sendlerová
- Jozef Gabčík – Jan Kubiš
- Mária Gulovičová
- Ján Golian – Rudolf Viest
- Alfréd Wetzler – Rudolf Vrba

4. Edukačná hra o druhej svetovej vojne

Vytvorená bola edukačná hra „**Pravda, pamäť a sloboda – 2. svetová vojna**“, ktorá fungovala ako tematická tímová aktivita. Prepájala historické poznanie s kritickým myslením, prácou s mapou, osobnými príbehmi a rozlišovaním pravdy a propagandy. Hra

zdôrazňovala, že dejiny nie sú len súborom dátumov a bitiek, ale aj príbehom ľudských rozhodnutí a hodnôt, predovšetkým slobody.

5. „Živé knihy“ – scenáre pre rovesnícke vzdelávanie

Súčasťou aktivity bola aj príprava scenárov tzv. **živých kníh**, určených pre rovesnícke vzdelávanie. Scenáre vychádzali z príbehov a rozhovorov s osobnosťami a pamätníkmi druhej svetovej vojny a umožňovali sprostredkovať historické udalosti prostredníctvom osobných výpovedí.

6. Kvíz o dezinformáciách

Na podporu mediálnej gramotnosti bol vytvorený **kvíz o dezinformáciách**, zameraný na rozlišovanie faktov, propagandy a nepravdivých informácií spojených s druhou svetovou vojnou, s presahom do súčasného informačného prostredia.

7. Realizácia a zdieľanie výstupov

Vytvorené materiály boli následne **vytlačené alebo spracované ako veľkoplošné nástenné postery**. Obsahová príprava materiálov bola realizovaná bezplatne, pričom z projektových prostriedkov bola financovaná výlučne ich tlač.

Hotové výstupy boli **zdieľané so základnými školami v zriaďovateľskej pôsobnosti miest Detva a Hriňová a so strednými školami v zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja**, čím sa zabezpečilo ich široké využitie vo vyučovacom procese a podpora kvalitného dejepisného a občianskeho vzdelávania v regióne.

4. ODBORNÉ EXKURZIE

Cieľ:

- Poskytnúť žiakom a učiteľom možnosť zážitkového učenia priamo na miestach spätých s 2. svetovou vojnou, aby si vytvorili konkrétnu predstavu o historických udalostiach
- Prehĺbiť prepojenie teórie s praxou a sprostredkovať intenzívny vzťah k národnej histórii
- Aplikovať odborné exkurzie ako formu vzdelávania – pred každou exkurziou pripravíme pracovné listy, ktoré budú musieť žiaci počas exkurzie vypracovať a následne analyzovať na hodinách dejepisu

Popis aktivít:

1. Múzeum SNP v Banskej Bystrici

- Prehliadka expozície venovanej obdobiu Slovenského národného povstania a domácejmu odboju
- Odborná prednáška o príčinách a priebehu SNP, interaktívne dielne so sprievodcami múzea
- Beseda s pamätníkom Vladimírom Strmeňom

2. Múzeum holokaustu v Seredi

- Expozícia mapujúca tragédiu židovského obyvateľstva na Slovensku.
- Diskusia o nebezpečenstve rasizmu, extrémizmu a dezinformácií týkajúcich sa holokaustu.

3. Národná kultúrna pamiatka (NKP) – vypálená obec Kalište

- Prechádzka po zvyškoch pôvodnej obce, ktorú zničili nacistické vojská
- Komentovaná prehliadka s odborníkom z múzea SNP

Spôsob realizácie:

- Pred odchodom na exkurziu učiteľa dejepisu poskytnúť žiakom základné informácie a vzdelávacie ciele, ktoré budú počas exkurzie sledovať
- Po návrate sa uskutočnila krátka reflexia, prípadne tvorba prezentácií či krátkych videoreportáží, aby si žiaci upevnili nadobudnuté vedomosti

5. BESEDY S ODBORNÍKMI NA PROBLEMATIKU 2. SVETOVEJ VOJNY

Cieľ:

- Prehliadť poznatky žiakov prostredníctvom špecializovaných prednášok a diskusií s historikmi, vysokoškolskými pedagógmi či pracovníkmi múzeí
- Poskytnúť priestor na otázky a debaty o témach, ktoré sa v bežnej výučbe dejepisu nemusia rozoberať do hĺbky (napr. diplomatické súvislosti, menej známe príbehy, konkrétne aspekty odboja, úloha spojencov, kritická analýza propagandy atď.).

Aktivity:

Názov aktivity: Zážitkový workshop *Iba sme sa narodili*

Realizátor: lektori organizácie Post Bellum SK

Žiaci Obchodnej akadémie absolvovali zážitkový vzdelávací workshop *Iba sme sa narodili*, ktorý sa zameriaval na moderné dejiny Slovenska v období medzivojnových rokov, druhej svetovej vojny a existencie Slovenského štátu. Prostredníctvom príbehov konkrétnych ľudí, najmä židovských spoluobčanov, sa žiaci oboznámili s historickými súvislosťami a dôsledkami rozhodnutí jednotlivcov aj celej spoločnosti.

Workshop bol postavený na interaktívnych a zážitkových metódach. Žiaci v skupinách vytvárali imaginárnu slovenskú obec pred druhou svetovou vojnou, pracovali s historickými faktami (napr. autonómia Slovenska, Mníchovská dohoda, Viedenská arbitráž, Norimberské zákony) a vstupovali do rôznych rolí – pamätníkov, dobových a súčasných novinárov či bežných obyvateľov. Postupne sledovali vývoj spoločnosti až do súčasnosti a reflektovali, ako sa mení verejná mienka, šírenie informácií a postoj jednotlivca v spoločnosti.

Dôležitou súčasťou aktivity bola práca s témami antisemitizmu, xenofóbie, propagandy a dezinformácií. Lektori poukázali na paralely medzi historickými formami manipulácie a dnešným online prostredím a sociálnymi sieťami. Záverečná diskusia vytvorila priestor na zdieľanie pocitov, skúseností a na prepojenie minulosti so súčasnými spoločenskými výzvami

Názov aktivity: Prednáška s besedou – 2. svetová vojna a dezinformácie v historických kontextoch

Lektor: Mgr. Martin Posch, PhD., Historický ústav Slovenská akadémia vied

Lektor predstavil kľúčové udalosti a súvislosti obdobia druhej svetovej vojny s dôrazom na to, ako propaganda, manipulácia informácií a účelové interpretácie dejín ovplyvňovali verejnú mienku a správanie spoločnosti.

Osobitná pozornosť bola venovaná paralelám medzi historickými formami propagandy a súčasnými dezinformačnými praktikami. Žiaci sa oboznámili s mechanizmami šírenia nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií, s ich spoločenskými dôsledkami a s významom kritického myslenia pri práci s historickými aj aktuálnymi zdrojmi. Súčasťou aktivity bola interaktívna beseda, počas ktorej mali žiaci priestor klásť otázky, diskutovať a reflektovať prezentované témy v kontexte dnešnej spoločnosti.

Názov aktivity: Prednáška a beseda o Slovenskom národnom povstaní

Lektori: Mgr. Lucia Sotáková, PhD., vedúca Vzdelávacieho centra Múzeum SNP, a Mgr. Lukáš Volentier, PhD., múzejný pedagóg a kurátor

Lektori priblížili žiakom širšie historické súvislosti, ktoré viedli k vypuknutiu Slovenského národného povstania, politickú a spoločenskú situáciu na Slovensku v období druhej svetovej vojny, ako aj samotný priebeh povstaleckých bojov. Dôraz kládli na význam SNP ako jedného z kľúčových prejavov protifašistického odboja a na jeho miesto v kontexte európskych dejín. Súčasťou aktivity bola aj diskusia, v ktorej mali žiaci možnosť klásť

otázky a reflektovať tému SNP z hľadiska jeho historického odkazu a dopadov na povojnový vývoj spoločnosti. Lektori sa venovali aj otázkam historickej pamäti, interpretácie dejín a významu uchovávanía odkazu SNP pre súčasnú generáciu.

6. BESEDY O ĽUDSKÝCH PRÁVACH

Názov aktivity: Prednáška – Rodová rovnosť a ľudské práva

Lektor: Mgr. Tomáš Földes (Slovenské národné stredisko pre ľudské práva)

Uskutočnila sa odborná prednáška na tému *Rodová rovnosť a ľudské práva*, ktorej cieľom bolo zvýšiť povedomie študentov o základných princípoch rodovej rovnosti a zdôrazniť jej význam v širšom kontexte ochrany ľudských práv. Lektor sa zameral na vysvetlenie prepojenia medzi rodovou rovnosťou a ľudskými právami, pričom poukázal na to, že rodová rovnosť je nevyhnutnou podmienkou plnej realizácie ľudských práv pre všetkých jednotlivcov bez rozdielu.

Prednáška ponúkla študentom teoretické východiská doplnené o praktické príklady zo spoločenského a každodenného života. Diskutovalo sa o tom, ako sa nerovnosti a stereotypy prejavujú v rôznych oblastiach života a aký dopad majú na jednotlivcov aj celú spoločnosť. Dôraz bol kladený na osobnú zodpovednosť, rešpekt k dôstojnosti každého človeka a na možnosti aktívneho prístupu k podpore rovnosti.

Názov aktivity: Online prednáška – Ochrana ľudských práv a prevencia diskriminácie

Realizátor: Kancelária verejného ochrancu práv

Lektorka: Mgr. Erika Sarkocyová, Odbor ochrany práva na súdnu a inú právnu ochranu a práva na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva

Žiaci absolvovali online prednášku zameranú na tému ochrany ľudských práv a prevencie diskriminácie, realizovanú v mene verejného ochrancu práv. Prednáška mala za cieľ priblížiť študentom základné princípy fungovania ochrany ľudských práv v Slovenskej republike a objasniť úlohu verejného ochrancu práv pri ochrane práv a slobôd jednotlivcov. Lektorka sa venovala najmä vysvetleniu pojmov ľudské práva, diskriminácia a rovnaké zaobchádzanie, ako aj praktickým príkladom porušovania práv v rôznych oblastiach života. Súčasťou výkladu boli aj informácie o možnostiach právnej ochrany, o tom, na koho sa môžu občania v prípade porušenia svojich práv obrátiť, a akým spôsobom môže Kancelária verejného ochrancu práv pomáhať pri riešení podnetov.

Osobitný dôraz bol kladený na prevenciu diskriminácie, význam rešpektovania dôstojnosti každého človeka a zodpovednosť jednotlivca v spoločnosti. Prednáška bola doplnená

o priestor na otázky, v ktorých mali študenti možnosť reagovať na konkrétne situácie a diskutovať o reálnych problémoch z praxe.

Názov aktivity: Ako nám EÚ pomáha chrániť ľudské práva

Lektor: Vladimír Bilčík, expert EÚ

Témou stretnutia bolo to, čo sa dotýka každého mladého človeka – ľudské práva a ich ochrana v rámci Európskej únie.

Lektor predstavil konkrétne mechanizmy Európskej únie, ktoré majú zabezpečiť, aby práva občanov neboli porušované. Hovoril o Charte základných práv EÚ, Súdnom dvore Európskej únie aj o tom, ako spolupracujú členské štáty pri monitorovaní dodržiavania demokratických pravidiel. Žiaci ocenili najmä príklady z praxe – od ochrany spotrebiteľov cez práva zamestnancov až po online bezpečnosť.

Druhá časť prednášky bola zameraná na praktické otázky. Expert vysvetlil, ako sa môže človek domáhať svojich práv, ak má pocit, že boli porušené – či už prostredníctvom národných inštitúcií, európskych orgánov alebo občianskych iniciatív. Nechýbalo ani odporúčanie, kde hľadať relevantné informácie a pomoc.

5.2 Návrh ďalších možných aktivít na podporu kritického myslenia a prevencie extrémizmu u žiakov

Okrem vyššie uvedených a už zrealizovaných aktivít navrhujeme pre cieľovú skupinu žiakov základných a stredných škôl ďalšie aktivity.

1. Exkurzie a zážitkové vzdelávanie s historickým kontextom

- exkurzie do múzeí, pamätných miest a historických inštitúcií zameraných na totalitné režimy, propagandu a porušovanie ľudských práv,
- vzdelávacie programy pracujúce s autentickými historickými prameňmi (plagáty, archívne dokumenty, svedectvá),
- diskusie o tom, ako dezinformácie, propaganda a nenávisťné ideológie ovplyvnili spoločnosť v minulosti a aké paralely možno nájsť v súčasnosti.

2. Besedy a interaktívne prednášky

- besedy s odborníkmi na mediálnu gramotnosť, extrémizmus, ľudské práva a demokraciu,
- prednášky o rozpoznávaní dezinformácií, konšpiračných teórií a manipulatívnych techník,

- diskusie o hraniciach slobody slova, nenávistných prejavoch a zodpovednosti jednotlivca,
- využívanie aktuálnych príkladov zo sociálnych sietí a médií.

3. Práca s príbehom, filmom a pamäťou

- práca s dokumentárnymi a hranými filmami s následnou reflexiou,
- využívanie osobných príbehov pamätníkov alebo putovných výstav (napr. k téme holokaustu, totalitných režimov, diskriminácie),
- prepojenie historických skúseností s dnešnými prejavmi predsudkov, nenávisti a polarizácie v spoločnosti.

4. Projektové aktivity

- projektové vyučovanie zamerané na analýzu spoločenských problémov, dezinformácií a extrémnych naratívov,
- zapájanie žiakov do prípravy výstav, prezentácií alebo školských kampaní proti nenávisti.

5. Rozvoj diskusnej kultúry a kritického myslenia v škole

- pravidelné moderované diskusie o aktuálnych spoločenských témach,
- tréning argumentácie, práce s faktmi a rešpektovania odlišných názorov,
- vytváranie bezpečného priestoru na vyjadrenie názorov bez strachu zo zosmiešnenia.

6. Systematické prepojenie a reflexia

- prepojenie uvedených aktivít s vyučovaním (dejepis, občianska náuka, slovenský jazyk, etická výchova),
- príprava žiakov pred aktivitami a následná reflexia po ich realizácii,
- sledovanie dopadu aktivít prostredníctvom spätnej väzby a jednoduchých hodnotiacich nástrojov.

5.3 Rozpočet projektu

DOTÁCIA MINISTERSTVA SPRAVODLIVOSTI SR

A: OSOBNÉ VÝDAVKY

Položka	Počet jednotiek	Cena za jednotku	Jednotky	Spolu
Odmena experta na prevenciu	30	15,00 €	hodina	450,00 €

B: CESTOVNÉ VÝDAVKY

Položka	Počet jednotiek	Cena za jednotku	Jednotky	Spolu
Použitie školského auta na rovesnícke vzdelávanie	1	50,00 €	projekt	50,00 €

C: TOVARY A SLUŽBY

Položka	Počet jednotiek	Cena za jednotku	Jednotky	Spolu
Organizácia exkurzií	1	1 800,00 €	exkurzie	1 800,00 €
Tlač učebných materiálov	100	18,00 €	ks	1 800,00 €
Odmeny expertom	3	200,00 €	expert	600,00 €

E: INÉ OPRÁVNENÉ VÝDAVKY

Položka	Počet jednotiek	Cena za jednotku	Jednotky	Spolu
Publicita	1	300,00 €	projekt	300,00 €

SPOLU (dotácia)

5 000,00 €

SPOLUFINANCOVANIE

Položka	Počet jednotiek	Cena za jednotku	Jednotky	Spolu
Materiálne zabezpečenie projektu	1	265,00 €	projekt	265,00 €

SPOLUFINANCOVANIE CELKOM

265,00 €

CELKOVÝ ROZPOČET PROJEKTU

5 625,00 €

KOMENTÁR

Odmena - odmena školského koordinátora prevencie na realizáciu aktivít projektu, kontaktovanie partnerských organizácií, zdieľanie výsledkov, dohoda o vykonaní práce, v rozpočte sa uvádza celková cena práce (bežná pre daný región)

Cestovné náhrady - použitie školského auta na rovesnícke vzdelávanie v základných školách

Tovary a služby:

a) Organizácia exkurzií

2 Exkurzie do Banskej Bystrice (cestovné za spoločný autobus) 2*400 € 1 exkurzia do Múzea holokaustu (cestovné za spoločný autobus, poplatok za vzdelávanie) 1000 €

b) Tlač učebných materiálov

plagáty a učebné texty o 2. svetovej vojne - distribuované základných a stredným školám

c) Odmeny expertom spolupracujúcich organizácií, príkazná zmluva

Iné oprávnené výdavky - inzercia v regionálnych novinách

Spolufinancovanie:

materiálne náklady administrácie projektu a workshopov, rovesníckeho vzdelávania

6 PRÍNOSY PRÁCE

6.1 Prínosy práce pre teóriu

Práca prispieva k prehĺbeniu teoretického poznania v oblasti rozvoja kritického myslenia, mediálnej gramotnosti a prevencie extrémizmu v školskom prostredí. Systematicky prepája teoretické východiská kritického myslenia s konceptmi extrémizmu, radikalizácie a polarizácie a poukazuje na ich vzájomné súvislosti v kontexte vzdelávania detí a mládeže. Tým rozširuje existujúce teoretické rámce o pohľad, ktorý zdôrazňuje preventívnu a ochrannú funkciu školy.

Práca zároveň prispieva k lepšiemu pochopeniu mechanizmov, prostredníctvom ktorých sa dezinformácie, nenávistné prejavy a manipulatívne naratívy premietajú do postojov a správania žiakov. Na základe empirických zistení poukazuje na význam kritického myslenia ako ochranného faktora voči radikalizácii a normalizácii extrémnych postojov. Teoretický prínos spočíva aj v zdôraznení významu historického kontextu, hodnotovej výchovy a bezpečného diskusného prostredia ako neoddeliteľných súčastí preventívneho pôsobenia školy.

6.2 Prínosy práce pre prax

Práca prináša prakticky využiteľné poznatky pre školy a odborných zamestnancov, ktorí sa venujú prevencii rizikového správania a rozvoju kritického myslenia žiakov. Na základe analýzy aktuálneho stavu identifikuje silné stránky aj nedostatky súčasnej preventívnej praxe a ponúka konkrétne odporúčania, ktoré sú aplikovateľné v každodennom pedagogickom procese.

Významným prínosom pre prax je návrh aktivít rozvoja kritického myslenia a prevencie extrémizmu, ktoré sú využiteľné pri tvorbe školských vzdelávacích programov, preventívnych plánov a koncepčných dokumentov. Práca poskytuje školám inšpiráciu pre realizáciu diskusných, zážitkových a projektových aktivít, ktoré podporujú demokratické hodnoty, mediálnu gramotnosť a kultúru dialógu.

Práca zároveň posilňuje význam spolupráce školy s rodinou a externými odborníkmi a poukazuje na potrebu systematického hodnotenia dopadu preventívnych aktivít. Tým podporuje zavádzanie dlhodobu udržateľných riešení, ktoré prispievajú k zlepšeniu

školskej klímy, zvýšeniu pocitu bezpečia a k posilneniu odolnosti žiakov voči dezinformáciám a extrémistickým postojom.

6.3 Prínos práce k vzdelávaniu o historických faktoch a k podpore boja proti dezinformáciám

Významným prínosom práce je aj jej zameranie na posilnenie vzdelávania o historických faktoch a na podporu boja proti dezinformáciám v školskom prostredí. V práci sme poukázali na to, že nedostatočné porozumenie historickým súvislostiam a zjednodušené interpretácie minulosti vytvárajú priestor pre šírenie manipulatívnych naratívov, historického revizionizmu a dezinformácií, ktoré môžu prispievať k polarizácii a radikalizácii mladých ľudí.

Zdôraznili sme význam práce s autentickými historickými prameňmi, faktami a svedectvami ako nástroja rozvoja kritického myslenia. Prepojením výučby dejepisu s aktuálnymi spoločenskými témami a mediálnym prostredím sme poukázali na to, že poznanie historických udalostí a mechanizmov propagandy v minulosti umožňuje žiakom lepšie porozumieť súčasným formám dezinformácií a manipulácie. Takýto prístup posilňuje schopnosť žiakov porovnávať zdroje, overovať informácie a rozlišovať medzi faktami a ideologicky motivovanými interpretáciami.

7 ZÁVER

V našej práci sme sa zamerali na problematiku rozvoja kritického myslenia a hodnotových postojov žiakov v kontexte prevencie extrémizmu a radikalizácie v školskom prostredí. Vychádzali sme z presvedčenia, že škola zohráva kľúčovú úlohu nielen pri sprostredkovaní vedomostí, ale aj pri formovaní postojov, hodnôt a občianskych kompetencií mladých ľudí. Cieľom práce bolo analyzovať aktuálny stav, identifikovať riziká a navrhnúť systematické riešenia, ktoré reagujú na výzvy súčasnej spoločnosti.

V teoretickej časti sme spracovali základné pojmy a odborné východiská súvisiace s kritickým myslením, mediálnou gramotnosťou, extrémizmom, radikalizáciou a polarizáciou. Osobitnú pozornosť sme venovali historickému kontextu, mechanizmom propagandy a manipulácie v minulosti a ich paralelám v súčasnom mediálnom prostredí. Poukázali sme na význam poznania historických faktov a práce s autentickými prameňmi ako dôležitého nástroja rozvoja kritického myslenia a prevencie historického revizionizmu a dezinformácií.

V analytickej časti sme vyhodnotili výsledky dotazníkových prieskumov realizovaných medzi žiakmi a školami. Zistenia potvrdili, že žiaci sú výrazne vystavení dezinformáciám a polarizovaným názorom, pričom ich schopnosť systematicky overovať informácie a kriticky ich hodnotiť je nerovnomerne rozvinutá. Súčasne sa ukázalo, že školy realizujú viaceré preventívne aktivity, avšak často nesystematicky a bez dôsledného hodnotenia ich dopadu. Analýza poukázala aj na rezervy v prepájaní historického vzdelávania so súčasnými spoločenskými témami a mediálnym prostredím.

Na základe teoretických poznatkov a analytických zistení sme v návrhovej časti formulovali odporúčania a navrhli aktivity zamerané na systematický rozvoj kritického myslenia a prevenciu extrémizmu a radikalizácie v školskom prostredí. Zdôraznili sme potrebu dlhodobého a koordinovaného prístupu, prepojenia preventívnych aktivít s vyučovaním a aktívneho zapojenia pedagogických a odborných zamestnancov, ako aj externých partnerov. Osobitne sme vyzdvihli význam využívania historických faktov, príkladov propagandy a práce s pamäťou ako účinného nástroja boja proti dezinformáciám a manipulatívnym naratívom.

Naša práca poukazuje na to, že systematický rozvoj kritického myslenia, historického povedomia a mediálnej gramotnosti predstavuje účinný nástroj prevencie extrémizmu a radikalizácie u žiakov.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. KÖVÉROVÁ, E. 2021. Prejavy radikalizácie a extrémizmu v edukačnom aj poradenskom procese [online]. [cit. 2026-02-23]. Dostupné na: <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2022/06/Prejavy-radikalizacie-a-extremizmu-v-edukacnom-aj-poradenskom-procese.pdf>
2. ROVNÁ, M. 2021. Implementácia prvkov mediálnej výchovy na hodinách anglického jazyka [online]. [cit. 2026-02-23]. Dostupné na: https://edu.nivam.sk/pages/projects/teachers/nops3_kolo/Rovna.pdf
3. Extrémizmus a radikalizácia [online]. [cit. 2026-02-23]. Dostupné na: <https://nks.gov.sk/wp-content/uploads/2025/06/infografika-ako-sa-spravat-v-digitalnom-prostredi-.pdf-2-1.pdf.pdf>
4. K prevencii extrémizmu a radikalizmu [online]. [cit. 2026-02-23]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/osza/aktuality/31082016c.pdf
5. <https://msg-life.sk/clanky/lifestyle/kriticke-myslenie/>
6. <https://www.skolademokracie.sk/kompetencie-pre-demokraciu/klucove-kompetencie-pre-21-storocie/>
7. <https://www.minv.sk/?zakladne-informacie-1>

PRÍLOHY

Príloha A	Časová os
Príloha B	Plagáty
Príloha C	Vzdelávacia hra
Príloha D	Živé knihy
Príloha E	Kvíz – dezinformácie
Príloha F	Pracovné listy – extrémizmus